

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.) "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.)

1

בס"ד | גיליון 104

בראשית התשפ"ג

גיליון מורחב

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

כל המוסיף – גורע

בראשית א' ג': "ומפרי העץ אשר בתוך הגן אמר אלקים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן תמתו".

ולא תגעו בו: "הוסיפה על הצווי, לפיכך באה לידי גרעון, הוא שנאמר (משלי ל' ו'): אל תוסף על דברי".

(רש"י)

...

האכילה בחטא ובעונש

בראשית פרק ג' ו' ופסוקים ו"א-ו"ב ופסוקים ו"ז-ו"ט:

"ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאנה הוא לעינים, ונחמד העץ להשקיל, ותקח מפריו, ותאכל; ותתן גם לאישה עמה, ויאכל... ויאמר מי הגיד לך, כי עירם אתה; המן-העץ, אשר צויתיך לבלתי אכל ממנו אכלת: ויאמר, האדם האשה אשר נתת עמדי, הוא נתנה לי מן העץ ואכל: ולאדם אמר, כי שמעת לקול אשתך, ותאכל מן העץ, אשר צויתיך לאמר לא תאכל ממנו ארוה האדמה, בעבדך, בעצבון תאכלנה, כל ימי חייך; וקוץ ודרדר, תצמיח לך; ואכלת, את עשב השדה: בזעת אפך, תאכל לחם, עד שובך אל האדמה, כי ממנה לקחת כי עפר אתה, ואל עפר תשוב".

פירוש: הנחש פיתה את חוה לאכול וגם אדם חטא בכך, לכך מדה כנגד מדה קולל הנחש: 'ועפר תאכל כל ימי חייך' וקולל אדם: 'בעצבון תאכלנה' ובזעת אפך תאכל לחם'.

...

האדמה במריבת קין והבל

בראשית ד' א': "ועתה ארוה אתה מן האדמה אשר פצתה את פיה לקחת את דמי אחיך מידך".

"מדה כנגד מדה, הוא התקוטט עם אחיו אודות אדמה ודרש ב' חלקים בחלוקת הארץ (תנחומא בראשית א"ט), וע"י מריבה זו קם על אחיו והרגו, - לפיכך ארורה האדמה, שבשבילה הרג את הבל".

(אזנים לתורה)

מדה כנגד מדה - סיפור מגדולי ישראל

ניתוח כנגד ניתוח

יהודי שהיה זקוק לעבור ניתוח הגיע לאדמו"ר מגור זצ"ל להתייעץ עמו כדת מה עליו לתקן. ואמר לו האדמו"ר, שהניתוח שהוא צריך לעבור, בא לו כתוצאה מלשון הרע שהיה מדבר על שולחן השבת שלו. וייעץ לו להפסיק "לנתח" על שולחן השבת שלו את כל האנשים, ואז לא יצטרך לעלות הוא על שולחן הניתוחים - מדה כנגד מדה...

מניעת מנעמי גן עדן כנגד אכילה אסורה

"... אבל אמרו על אדם משנה פניו ותשלחהו, פירושו וביאורו כאשר שנה מגמת פניו שולח, כי פנים הם נגזר מן פנה, כי האדם בפניו יכוין לדבר אשר ירצה כוונתו, ואמר כאשר שנה פנותו וכיון אל הדבר אשר קדם לו הצווי שלא יכוין אליו, שולח מגן עדן, וזהו העונש הדומה למרי מדה כנגד מדה, הוא הותר לאכול מן הנעימות, וליהנות בנחת ובבטחה, וכאשר גדלה תאוותו ורדף אחר הנאותיו ודמיוניו, כמו שאמרנו, ואכל מה שהזהר מאכלו, נמנע ממנו הכל והתחייב לאכול הפחות שבמאכל אשר לא היה לו מקודם מזון, ואף גם זאת אחר העמל והטורח, כמו שאמר, וקוץ ודרדר תצמיח לך וגו', בזעת אפך וגו', ובאר ואמר וישלחהו ה' אלקים מגן עדן לעבוד את האדמה אשר לוקח משם, והשוהו כבהמות במזונו ורוב עניינו, כמו שאמר ואכלת את עשב השדה. ואמר מבאר לזה הענין אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו, ישתבח בעל הרצון אשר לא תושג תכלית כוונתו וחכמתו".

(מורה נבוכים חלק ראשון פרק ב')

...

עונש הנחש כנגד השפלת אדם וחווה

בראשית ג' ו"ד: "ויאמר ה' אלקים אל הנחש, כי עשית זאת ארוה אתה מכל הבהמה, ומכל חית השדה על גחונך תלך, ועפר תאכל כל ימי חייך".

על גחונך תלך ועפר תאכל: "מדה כנגד מדה הוא השפילם ממעלתם והורידם לעפר, לפיכך השפיל קומתו ונתן מזונו עפר. ולא הזכיר בקללתו שיאלם כי קללת האלמות היה קשה מן הכל וע"כ היה מן הראוי להענישו בה, אבל הנחש היה גוף מוכן לפורעניות כמו שהעיד הכתוב ערום מכל חית השדה והיה כלי לקבל הכח הנקשר בו כי הנגלה והנסתר בו אמת וה' שהשפיל קומתו, כן השפיל הכח הנקשר בו שהורידו למטה מן הספירות שהן שלוש שלוש שלוש כי לא אל הפץ רשע הוא לא יגור עמו רע ולכך הוא משולח מכולן משלוש מחנות של מעלה כענין המצורע שהוא משולח משלוש מחנות של מטה".

(רבינו בחיי)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.) "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.)

בס"ד | גיליון 104
בראשית התשפ"ג
גיליון מורחב

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה בדף היומי

כל המשתמש באור תורה או תורה מחייהו

דף קיא: "כי טל אורות טליך וארץ רפאים תפיל, כל המשתמש באור תורה - אור תורה מחייהו, וכל שאין משתמש באור תורה - אין אור תורה מחייהו."

טל תחיית המתים - מהריר הזב מתוך עייפות בלימוד

בשם רבינו יחיאל מפאריס לבאר הפיוט "אטומים להחיות בטללי שנה", שהתלמידים בעת שעוסקים בתורה מתוך עייפות ונרדמים תוך כדי לימוד, ובאמצע השינה זב מהם הריר, אותו ריר הקב"ה משמרו ועושהו טל של תחיית המתים (והיינו, דמתוך מה שעמלו ונרדמו על התורה, בזכות זה יקומו לעת"ל).

(מעשה אורג, במוסף א' דר"ה)

בזכות מה יקומו בחורות רווקות בתחיית המתים

סיפר הרב מנחם שטיין, לפני זמן מה דרשתי את הגמרא הנ"ל בכתובות והזכרתי את ביאורו של החפץ חיים (בליקוטי מאמרים) וכיצד קישר לזה את הגמ' בברכות (דף יז): אמר ליה רב לרבי חייא נשים במאי זכיין? באקרויי בנייהו לבי כנישתא ובאתנווי גברייהו בי רבנן, ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן (דהיינו שגם לנשים יש זכות התורה, שהם שולחים את בניהם לתלמוד תורה, וממתינות לבעליהן כשהם חוזרים בערב מתלמודם).

והקשה החפץ חיים וכי חסרות מצוות לנשים?! וביאר, שלקום בתחיית המתים צריך דווקא זכות התורה.

לאחר הדרשה הגיעה אלי בחורה רווקה כבת שלושים ושמונה ושאלה, איך תקום לתחיית המתים, היא מחפשת זמן רב את זיווגה ועדיין לא זכתה להקים את ביתה, וכיון שכן, אין לה זכות של לימוד תורה וכי היא לא תקום לתחיית המתים?

הגר"י גלינסקי זצ"ל שאל שאלה זו את מרן החזו"א והשיב לו: הטל אצל הנשים הוא מלבושי הצניעות, שבקיץ כשמזיעים מהמלבושי צניעות (שחייבה התורה), זהו הטל שמחיה אותן לעתיד לבוא בתחיית המתים. לחות כנגד לחות. מדה כנגד מדה.

(ווי העמודים, סיון התשל"ה, עמוד קכ"ח)

המשך הסדרה כנגד מתוך בדף היומי בעמוד הבא

מחילת עוונות לדר בא"י

כתובות דף קיא: "אמר רבי אלעזר: כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עוון, שנאמר: ובל יאמר שכן חליתי העם הישב בה נשא עוון".

פירוש: הדר בארץ ישראל נכון לסבול יסורים (שבכך נקנית ישראל ע"פ הגמ' בברכות ה.) ובכך הוא מראה שמוכן לוותר על תאוותיו ורצונותיו הגשמיים, לכך מדה כנגד מדה, נמחלים עוונותיו שבאו בסיבת תאוותיו.

★★★

המהלך ארבע אמות בארץ ישראל - מובטח לו שהוא בן העולם הבא

שם: "א"ר ירמיה בר אבא א"ר יוחנן: כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל - מובטח לו שהוא בן העולם הבא".

כידוע מהספרים הקדושים שארץ ישראל בחינת עולם הבא. ועל כן, המהלך בא"י ארבע אמות בעוה"ז, יזכה להלך בה לעוה"ב.

פירוש: נ"ל בס"ד, שנקט דווקא ארבע אמות כי הם מקומו של הקב"ה (ראה ברכות דף ח.). על כן, המהלך ארבע אמות בביתו של הקב"ה בעוה"ז, יזכה לחסות בצילו של הקב"ה ולהיות בן עולמו של הקב"ה - העוה"ב.

עוד נ"ל, דנקט דווקא "המהלך", והוא רמז שמוסיף להתקדם, לטפס ולעלות ואינו עומד על מקומו וקפא על שמריו. וכן בפסוק בזכריה (ג' ז'): "כה אָמַר ה' צְבָקוֹת אִם בְּדַרְכֵי תִלְךָ וְאִם אֶת מִשְׁמַרְתִּי תִשְׁמַר וְגַם אֶתְּהָ תִדִּין אֶת בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמַר אֶת חֻצְרֵי וְנִתְתִּי לָךְ מִהַלְכִים בֵּין הָעַמִּים הָאֵלֶּה".

ועל כן, זה שרצה תמיד להיות עם הקב"ה, להלך ולהתקדם בעוה"ז (בחצרו של הקב"ה, היא א"י), יזכה להתהלך עם הקב"ה גם בעוה"ב.

(רבי אלכסנדר יודין שליט"א)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.).

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

המתן המדה כנגד מדה בדף היומי מהעמוד הקודם

ההתדבקות בת"ח כהתדבקות בשכינה

שם: "ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום - וכי אפשר לדבוקי בשכינה? והכתיב: כי ה' אלוקיך אש אוכלה! אלא, כל המשיא בתו לתלמיד חכם, והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים, והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה. כיוצא בדבר אתה אומר: לאהבה את ה' אלוקיך ולדבקה בו - וכי אפשר לאדם לידבק בשכינה? אלא, כל המשיא בתו לתלמיד חכם, והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים, והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה".

פירושו: המהרש"א (ד"ה כל המשיא בתו לת"ח... כאילו מדבק בשכינה) כתב: "ע"פ מ"ש את ה' אלוקיך תירא לרבות ת"ח, השווה מוראו למקום, והוא מבואר הדיבוק בזה כי הנפש מתדבק ברוח והרוח בנשמה והנשמה תחת כסא הכבוד צרורה בצרור החיים לעוה"ב, כדמסיים בהאי קרא 'חיים כולכם היום', כמפורש פ' חלק.

ואמר כל המשיא כו'. חשב בזה שלושה דברים: הדבוק בגוף משיא בתו לת"ח, ומהנה מנכסיו הוא הדיבוק בממון, והעושה פרקמטיא לת"ח אין זה דיבוק ממון שהרי לא נותן כלום מממון, אבל הוא דבוק שכלי להנהותו בכל מה שאפשר".

וע"פ דבריו יש לבאר, שהמדבק בת"ח מראה על רצונו להידבק בשכינה שהרי הושווה מוראה למורא שכינה, ועל רצונו מעלה עליו הכתוב כאילו אכן מדבק בשכינה, על דרך "חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה" (ברכות דף ו.).

עתידין צדיקים שמבצצים ועולים בירושלים

שם: "א"ר חייא בר יוסף: עתידין צדיקים שמבצצין ועולין בירושלים, שנאמר: ויציצו מעיר כעשב הארץ, ואין עיר אלא ירושלים, שנאמר: וגנותי אל העיר הזאת".

"הא דאמר עתידין צדיקים שמבצצין ועולין בירושלים ולא אמר בא", משום דה"ל מודד מדה כנגד מדה, וכמו שהיו ישראל בזמן בהמ"ק מקיימין מצות עולי רגלים לעלות לירושלים, כך הם עתידין לעלות ולהחיות שם".

(חוקי חיים דרוש כ"ו)

על שמיעט את השפע, התמעט השפע אליו

שם: "רב חייא בר אדא מקרי דרדקי (בבית ספרו) דריש לקיש הוה, איפגר (התבטל מהלימוד לתנינות במשך) תלתא יומי ולא אתא (שלושה ימים ולא בא). כי אתא (כשבא), א"ל (ריש לקיש): אמאי איפגרת (מדוע התבטלת)? אמר ליה (לו): דלית אחת (של גפנים) הניח לי אבא, ובצרתי ממנה יום ראשון ג' מאות אשכולות אשכול לגרב (שמכל אשכול יצאה סאה של יין), יום שני בצרתי ג' מאות אשכולות שתי אשכולות לגרב (מכל שני אשכולות יצאה סאה של יין), יום שלישי בצרתי ממנה ג' מאות אשכולות שלש אשכולות לגרב, (ולאחר כל זאת עדיין נשאר בכרם יותר ממה שאני צריך) והפקרתי יותר מחציה. א"ל: (הרי נוכחת לדעת שהינך מקבל בכל יום פחות, והיה לך להבין שזה עונש על ביטולך מלימוד תורה עם הדרדקי) אי לאו דאיפגרת הוה עבדא טפי (אלמלא התבטלת מעבודתך כמלמד, היה הכרם מוציא עוד יותר)".

פירושו: הוא הפסיק למסור וללמד את התורה לילדים, והיינו, שמיעט את השפע אליהם, ומדה כנגד מדה, התמעט השפע אליו.

עונש משולש לנחש כנגד חטא משולש

ויאמר ה' אלוקים אל הנחש וגו': "שלושה דברים גרם בדיבורו. א', שגרם סילוק אור כבודו יתברך שהיה חופף על אדם ואשתו כמו שכתבנו למעלה והוא סוד כתנות אור. ב', גרם שנכרתו אדם וחוה מעולם הזה שלא יחיו לעולם, כעונש הרשום בכתוב (ב' י"ז): כי ביום אכלך ממנו מות תמות. ג' גרם שאפילו בימים אשר הם חיים בעולם לא יתעדנו בעדן אלוקים, כאמור (פסוק כ"ד): ויגרש את האדם. **כנגד שלשתן לקה שלשה**, כנגד הפשטת ענן כבוד שהוא בחינת ברוך, אמר ה' אליו: ארור וגו'. כנגד הכרתת אדם מהעולם הזה - נכרתו רגליו (ב"ר פ"כ) שהם בערך אדם בחינת העדר העולם הזה שהוא רגלים של עולם העשיה. כי יש לך לדעת כי אם לא היה אדם אוכל מעץ הדעת היה מצוי בעולם הזה ובעולם העליון כאחת כאדם הדר בבית ובעליה וכשחטא נגשם ואינו יכול לדור בשניהם יחד אלא בעולם הזה בפני עצמו וכשירצה לעלות לעליה צריך השתנות הגשם וזו היא מיתת אדם, לזה נכרתו רגלי נחש. וכנגד מה שגרם לשלול מאדם וחוה התענדנות גן עדן אמר אליו: ועפר תאכל וגו' ואמרו ז"ל (יומא דף עה.) כי כל מה שיאכל לא יטעום אלא טעם עפר. ולפי זה ידויק על נכון אומרו הקב"ה לנחש בתחילת דבריו: כי עשית זאת, פירוש **כי הקללות שמקללו ה' הם מעשיו שעשה**, והם דבריו עצמן והבן".

(אור החיים הקדוש)

שלוש קללות כנגד שלוש כוונות

"ואמנם בענין קללתה אחשוב שהיתה כפי חטאה **מדה כנגד מדה**... כי לפי שהאשה אכלה מעץ הדעת טוב ורע ונתנה לאדם לאכול ממנו כדי להרבות המשגל, אמר ה' יתברך אליה אין ספק שבחרת בזה לא מג' תכליות. אם לבקש ערבות המשגל ותענוגו. ואם לענין הולדת הבנים. ואם כדי שילוח איש אליך ויאהבך. ולכן קללה כנגד שלשתם. כלומר, אם בקשת תענוג וערבות יהיה בהפך שארבה ארבה עצבונך... ואם בקשת לרבות המשגל להיות עם הבנים שמחה, לא יהיה כן כי הנה יתרבה עצבונך והרויך... ואם בקשת זה כדי שאישך ידבק אליך ויאהבך, הנה לא יהיה כן כי תמיד אל אישך תהיה תשוקתך והוא ימשול בך ולא הרוחת אם כן דבר".

(אברבנאל)

המבטל פריה ורביה מחבירו - הולך לשאול בלא ולד

בראשית א' כ"ח: "וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹקִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹקִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ וּכְבֹשׁוּהָ וַרְדּוּ בְּדִגְתַּי הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל חַיַּי הָרֹמְשֵׁת עַל הָאָרֶץ".

"מי שמבטל את חבירו מפריה ורביה, הולך לשאול בלא ולד".

(ספר המדות ערך בנין אות ד')

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.) "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.)

4

בס"ד | גיליון 104
בראשית התשפ"ג
גיליון מורחב

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדוע נענשה האשה בבטנה

בראשית ג' ט"ז: "אֵל הָאִשָּׁה אָמַר הֲרֵבָה אֲרָבָה עֲצָבוֹנָךְ וְהֲרַנֵּךְ בְּעֲצָב תֵּלְדִי בָנִים וְאֵל אִישְׁךָ תְּשׁוּקֶתְךָ וְהוּא יִמְשָׁל בָּךְ".

"הרבה ארבה שתחיה בעצבון ובטורח כל ימך. וא"ת מה אכפת לך מהקללה, אכנס שפחות לשמשני ת"ל והרנך כלומר תתעברי, **מדה כנגד מדה**, היא מלאה את בטנה מן האיסור לפיכך תלקה בבטנה".

(חזקוני)

...

ארבע כנגד ארבע

בראשית ד' כ"ג: "וַיֹּאמֶר לְמֶדֶה לְנִשְׁיוֹ עֲדָה וְצִלָּה שְׁמַעַן קוֹלִי נָשִׂי לְמֶדֶה הַאֲזִינָה אִמְרָתִי כִּי אִישׁ הֲרַגְתִּי לִפְעָעִי וְיִלְד לְחִבְרָתִי".

"אמר הקב"ה לקין: כשם שהרגת את הבל שהיו עומדים לצאת ממנו ארבע שושלות, אף האדמה תפתח את פיה ותבלע ארבע שושלות שלך, והם חנוך, עירד, מחויאל ומתושאל".

(ילקוט מעם לועז)

...

רצה להיות עצמאי, לכן נענש להיות עצמאי

אדם הראשון ידע שכאשר יעבור על ציווי ה' תהיה התוצאה הגדלת היצה"ר והרחבת שטח הבחירה (אלא שחשב שיצליח לבחור בטוב) וחטא בזה שלא ביטל דעתו ורצונו לעומת השי"ת, נמצא שרצה להיות עצמאי, לכן מדה כנגד מדה, נענש להיות עצמאי ולעמול לפרנסתו בזיעת אפו, שלא כמו לפני החטא שהיו המלאכים טורחים להכין לו מזונו.

(שפתי חיים, מידות ועבודת ה' ח"א עמוד תקכ"ו, ע"פ הגר"א דסלר בשם האריז"ל)

עמידה בקידוש בביהכ"ס סגולה לעייפות הברכים

בראשית ב' ג': "וַיִּבְרָךְ אֱלֹקִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ כִּי בּו שֶׁבַת מְלָאכְתוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת".

"... וכתב רבינו הרמ"א דנהגו לעמוד בשעה שמקדשין בבית הכנסת עכ"ל, כלומר, אף על גב דבבית מקדשין מיושב (כמ"ש בסי' רע"א) דהמנהג לקדש מיושב, מ"מ בבהכ"נ מקדשין מעומד, והטעם מפני כבוד הציבור וזהו להש"ץ המקדש ולא לכל הציבור וכ"כ הלבוש, ויש מי שפירש דכל הציבור צריכין לעמוד [א"ר] וכתבו שהוא סגולה לעייפות הברכים...".

(ערוך השלחן א"ח סימן רס"ט סעיף ד')

המורד בה' – מורדת בו אשתו

בראשית ב' י"ח: "וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹקִים לֹא טוֹב הָיִית הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה לוֹ עֶזְרָא כְּנַגְדּוֹ".

ביבמות (דף סג): "ואמר רבי אלעזר, מאי דכתיב: אעשה לו עזר כנגדו? זכה - עוזרתו, לא זכה - כנגדו".

"כל מידותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה, כדרך שמתנהג האדם עם הקב"ה - אשתו מתנהגת עמו. וזהו שאמרו חז"ל: זכה - עזר, לא זכה - כנגדו, ומורדת בו כמו שהוא מורד בקונו...".

(חסד לאברהם)

ערום כנגד ערום

פרק ב' כ"ה: "וַיִּהְיֶה שְׁנֵיהֶם עֲרוּמִים הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִתְבַּשְׂשׂוּ".

"מי שאינו נזהר להסתכל בערות אביו לסוף שילכו בניו ערום ויחף".

(ספר המדות, ערך בנים בהשלמה)

על שהביא את הבריות לעפר אף לעתיד לבוא לא יתרא הנחש ויהיה מאכלו עפר לעולם

"... בא וראה כל מה שהכה הקב"ה בעולם הזה מרפא אותן לעתיד לבא, העיוורים מתרפאים... והפסחים מתרפאים... ואף החיות מתרפאות... הכל מתרפאים מי שהביא מכה על הכל אינו מתרפא אלא (ישעיה ס"ה כ"ה) ונחש עפר לחמו, למה שהוא הוריד הבריות לעפר".

(בראשית רבה צ"ה א')

"והוא ימשול בך" כנגד צווי האשה לאדם לאכול מהפרי

בראשית ג' ט"ז: "אֵל הָאִשָּׁה אָמַר, הֲרֵבָה אֲרָבָה עֲצָבוֹנָךְ וְהֲרַנֵּךְ בְּעֲצָב, תֵּלְדִי בָנִים וְאֵל אִישְׁךָ, תְּשׁוּקֶתְךָ, וְהוּא, יִמְשָׁל בָּךְ".

ואל אישך תשוקתך: "... והנכון בעיני שהעניש אותה שתהיה נכספת מאד אל בעלה, ולא תחוש לצער ההריון והלידה, והוא יחזיק בה כשפחה, ואין המנהג להיות העבד משתוקק לקנות אדון לעצמו, אבל יברח ממנו ברצונו. והנה זו מדה כנגד מדה, כי היא נתנה גם לאישה ויאכל במצותה, וענשה שלא תהיה היא מצוה עליו עוד, והוא יצוה עליה כל רצונו".

(רמב"ן)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.א)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

רצה להיות עצמאי, לכן נענש להיות עצמאי

אדם הראשון ידע שכאשר יעבור על ציווי ה' תהיה התוצאה הגדלת היצה"ר והרחבת שטח הבחירה (אלא שחשב שיצליח לבחור בטוב) וחטא בזה שלא ביטל דעתו ורצונו לעומת השי"ת, נמצא שרצה להיות עצמאי, לכן מדה כנגד מדה, נענש להיות עצמאי ולעמול לפרנסתו בזיעת אפן, שלא כמו לפני החטא שהיו המלאכים טורחים להכין לו מזונם.

(שפתי חיים, מידות ועבודת ה' ח"א עמוד תקל"ו, ע"פ הגר"א דסלר בשם האריז"ל)

...

קצץ רגלי האדם ממעמדו – לכן מעתה על גחוננו ילך

על גחונך תלך: "עונש זה למה? שלא תוכל לזקוף ערך לחוש לאשה ולייעצה רעה זה ומתוך כך ממילא ועפר תאכל וגו' (או במדה כנגד מדה שבעצת אכילת איסור הזאת הביא על האדם עונש ואל עפר תשוב לכן ג"כ לו נגזרה עפר לאכילתו, וכן על גחונך תלך על שקצץ רגלי האדם ממעמדו)".

(פענח רזא)

...

מדוע איבד הנחש את קולו

ובמאמר חיקור דין (לרמ"ע מפאנו ח"ב כ"ג, הובא בביאורי המקובלים בנגלה ח"א עמוד י"ב): אמרו חז"ל: לפי גדלותו של נחש היתה מפלתו, גדלותו היתה בכח הדיבור, מה שדיבר עם חוה ומהלך בקומה זקופה. ועכשיו "ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה", לכל בעל חי יש קול: צפצוף, געיה, נעירה, שאגה וכדומה, לנחש אין מזה כלום.

מדוע האשה אינה נאמנת למסור עדות ומתענה בדם נדה ובתולים

בראשית ג' ג': "ומפרי העץ אשר בתוך הגן אמר אלקים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן תמתו". פירוש: חוה מסרה "עדות" שאינה נכונה נחש כשהעידה שאמר ה' שלא יגעו בעץ, וה' לא אמר זאת, ונראה דלכן נענשה שאינה נאמנת למסור עדות, כדאיתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק י"ד): "ונתן לאשה תשע קללות וקמות... ואינה נאמנת בעדות".

עוד יאמר, ע"פ הידוע שהאלכוהול עובר מהקיבה לזרם הדם ומתפשט שם (יחסית) מהר, וכן גורם האלכוהול להרחבת כלי הדם ההיקפיים בגוף, וכתוצאה נראים הפנים סמוקות ואדומות. ובפרקי דרבי אליעזר (שם) בין הקללות האמורות: "עיניו דם נתנה ודם בתוליה". ונראה דאף הוא מדה כנגד מדה, על שחטטה ענבים שצבען כדם (כדעת ר"מ בברכות דף מ. שגפן היה) להרוות בין את מחזור הדם, מעתה תראה דם נדה ובתולים. וכן, על שהביאה מוות לעולם (וישבות מחזור הדם), מעתה תראה דם.

...

קין לא הכיר טובה - קיבל הכלב שמכיר טובה

בראשית ד' ט"ו: "ויאמר לו ה' לכן פל הרג קין שבעתים יקם וישם ה' לקין אות לבלתי הפות אתו כל מצא".

במדרש (כ"ב כ"ז) רב אמר: כלב מסר לו (וזה ה"אורת"). יתפרש עפ"י מה דאיתא במדרש (הובא לעיל ד' ח') שהבל התגבר על קין והפיל אותו ארצה להמיתו והתחנן קין להבל לרחם עליו לבלתי הכותו ומילא הבל בקשתו והניחו, ואח"כ קם עליו קין והרגו, לפי זה לא היתה מידת קין אף כמידת כלב להיות נאמן להכיר טובת בעליו, וזה נרמז לו במה שנמסר לו כלב לשומרו שישבו וידבק במדת כלב, שמכיר טובת בעליו ונאמן לו.

(שיר מעון)

...

הנחש התכוון להמית את אדם הראש הברואים, לכן גם הוא ישופך ראש

בראשית ג' ט"ו: "ואיבה אשית בידך וביין האשה וביין זרעך וביין זרעה הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב".

"הוא ישופך ראש. אתה גרמת מיתה לראש הברואים שהוא אדם הראשון, לכך הוא ישופך ראש".

(רבינו אפרים)

לרפואה שלמה: בן ציון בן חיה

הנצחות, הקדשות ופרטים על הספרים 054-251-0336 קו אמריקאי: 646-340-5403

דוא"ל ap@torah24-7.com אתר <https://torah24-7.com/SEFORIM-HEBREW/>

